

У НОВОМ САДУ У ЧЕТВРТАК, 24. МАРТА 1902.

ГОД. XXVII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 18-19.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца поједан пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

ИЗВЕШТАЈ

управнога одбора „Друштва за српско народно позориште“ о своме годишњем раду и о стању српског народног позоришта за пословну годину 1900/1901.

(Поднесен главној скупштини 23. октобра (5. новембра) 1901.)

Славна Скупштина!

Част нам је за пословну годину 1900/1. поднети славној Скупштини извештај о радњи управнога одбора и о укупном стању српског народног позоришта од лајске главне скупштине до овогодишње.

Од лајске главне скупштине уписали су се и примљени су до сада за нове чланове „Друштва за српско народно позориште“ ови родољуби и корпорације, и то: I. са уплатом двоструке чланарине у износу од 200 круна: 1.) Гђа Јулијана Јовановићка рођ. Загорица у Ст. Бечеју; 2.) Лазар Јанковић, трговац у Тителу; 3.) Живко Вучетић, адвокат у Тителу; — II. са уплатом целе прописане чланарине од 100 круна: 4.) Гђа Емилија Мунчић-Векеџка, председница „Добротворне Задруге Српкиња“ у В. Бечкереку; 5.) Др. Ненад Бикар, адвокат у Сомбору; 6.) Иван Арновљевић, енжењер у Бечу; 7.) Гђа Марија К. Јовановићка у Панчеву; 8.) Гђа Мица Ј. Радићка у Суботици; 9.) Гђа Олга Радићка у Суботици; 10.) Душан Радић, велепоседник у Суботици; 11.) Др. Средоје Ђорђевић, заменик градоначелника у Суботици; 12.) Стеван Славнић, енжењер у Новом Саду; — III. са уплатом половине чланарине од 50 круна и обvezom за исплату остатка од 50 круна: 13.) Момчило Тапавица, архитекта у Будим-Пешти; — IV. са уплатом од 40 круна и обvezom за исплату остатка од 160 круна: 14.) Бачко-потиска штедионица у Ст. Бечеју; — V. са уплатом од 40 кру-

на и обvezom за исплату од 160 круна обећане двоструке чланарине у року од 3 године дана: 15.) Данило (Дина) Седмаков, трговац у Тителу; — VI. са уплатом од 20 круна и обvezom за исплату остатка од 80 круна у року од 3 године дана: 16.) Паја Бошко Вукићевић, благајник српске црквене општине у Сомбору; 17.) Др. Ђорђе Коњовић, државни подтужилац у Сомбору; 18.) Коста Георгијевић, велепоседник у Сомбору; 19.) Др. Јован Лалашевић, адвокат у Сомбору; 20.) Др. Стеван пл. Зака Бајшански, адвокат у Сомбору; 21.) Ђорђе Бирвалски, велепоседник у Сомбору; 22.) Никола Максимовић, варошки подбележник у Сомбору; 23.) Душан Радић, професор српске учитељске школе у Сомбору; 24.) Др. Бранко Илић, адвокат у Вршцу; 25.) Др. Милан Поповић, лекар у Ст. Бечеју; 26.) Др. Владан Војновић, адвокат у Ст. Бечеју; 27.) Јован Марковић, апотекар у Тителу; 28.) Чедомир Милутиновић, чиновник у Новом Саду; и 29.) Влада Грујић, трговац у Сомбору.

Оволики број чланова није се од много година уписао. Ово је заиста радосна појава. Овде ваља споменути, да је чести члан и повереник друштвени др. Ђа-вид Коњовић, адвокат у Сомбору, скучио и уписао 11 чланова, а др. Милан Поповић, лекар у Ст. Бечеју, 3 члана. Управни одбор изјавио им је захвалност на труду и ревности. Да је срећом много таквих

заузимљивих чланова, лако и брзо би се умножио број чланова друштвених, а тиме би порастао и оснажио се и фонд позоришни, те би се од прихода његова опстанак нашега позоришта могао осигурати. Нека је тој двојици родољуба и на овом месту изречена захвалност на труду им, а дај Боже, угледали се у њихову ревност и остали наши родољуби!

Од већ примљених чланова друштвених подмирили су течајем ове године целу своју чланарину: 1.) „Добротворна Задруга Српкиња“ у В. Кикинд са исплатом 200 круна; а са исплатом од 100 круна: 2.) др. Васа Милошевић, адвокат у Ст. Пазови; 3.) Стеван Павловић, трговачки путник у Бечу (родом из Новога Сада); 4.) Нестор Симоновић, трговац у Иригу; и 5.) Лазар Фука, трговац у Долову.

И ове године преминуло је, на жалост неколико чланова друштвених, и то: 1.) др. Светозар Милетић, народни првак, који је умр'о у Вршцу а сахрањен у Новом Саду; 2.) Димитрије Теодоровић, трговац у Ковину; 3.) Јован Форовић, трговац у Варјашу; и 4.) Јоца Кешански, стolar у Вршцу. — Нека је свима овим члановима вечан спомен! Слава им! Овде ваља нарочито нагласити, да је пок. др. Светозар Милетић био један од главних оснивача и организатора овога друштва, а био је више година и члан управнога одбора позоришног. Покојник се свагда топло заузимао за ово друштво. Управни одбор одао му је достојну пошту приликом смрти и погреба његова. За заслуге му око овога друштва рецимо му и са овога места: Слава ти и хвала, родољубиви покојниче!

Према ранијој одлуци скupштинској затровљене су пре кратког времена дипломе за чланове овога друштва. Те дипломе затровљене су, као што је већлане јављено, по најрту, што га је израдио познати српски сликар и уметник Урош Предић. Ова диплома показује нам у алегориској слици језгру свега онога, што нам драматска појезија путем позоришта пружа. Ту алегориску слику разјаснило нам је наш сликар засебним „Описом и тумачењем“. Диплома је врло лепа и укусно

израђена, а затровио ју је уметнички резачки завод Ангерера и Гешла у Бечу у 1000 примерака. Цела израда стала је око 900 круна. Та диплома, заједно са штампаним „Описом и тумачењем“, разаслађе се свима члановима друштвеним, који су исплатили целу прописану чланарину, а тако исто и почасним члановима. Дипломе су већ све потписане и члановима Новосађанима већ и уручене, а остали чланови добије их за који дан. Члану и уметнику Урошу Предићу, академском сликару у Орловату, послан је, по жељи му, потписима и печатом провиђени оригинал његова најрта те дипломе. Управни одбор изјавио је члану Урошу Предићу своју најтоплију захвалност на бесплатној изради поменуте дипломе.

Управни се одбор нада, да ће сада, кад су и чланске дипломе готове, наши родољуби похитати, да се у што већем броју ушишу за чланове овога друштва, те да тиме припомогну, да се умножи фонд позоришни и осигура опстанак нашем народном позоришту. А диплома, коју ће за исплаћену чланарину добити, служиће им не само као леп украс у дому, него и као видљиви доказ њихова родољубља и љубави према српском народном позоришту. Дај Боже, да нова диплома доспе у што више домаћа српских!

Лајској скupштини јављено је, да јеј преминуо члан Константин Аврамовић уз Дуна-Фелдвару, родом из Земуна, који је за живота свога у корист српског народног позоришту улагао на уложну књижицу извесне своте у земунску Задругу за потпомагање и штедњу, с тим, да ти улози припадну позоришту, кад он умре. Ти улози изнели су нешто преко 200 фор. с каматама заједно. Но завод, у који је покојник улагао, пропао је још за живота његова пре неколико година. Управни одбор обраћао се више пута на свога повећарника и члана дра Тодора Недељковића адвоката у Земуну, ради наплате поменутог улога, и молио га је, да предузме свој потребне мере, да се то потраживање по зоришно осигура. Повереник је учинио том погледу све што је могао, али му св

кораци беху безуспешни. Те тако се то потраживање сматра ненаплативим.

У лајском извештају јављено је Скупштини, да је пок. члан Ђорђе Ф. Недељковић из Новога Сада поверио овоме друштву на руковање „Фундацију у припомоћ глумцима и глумицама“ од 10.000 круна. Ист приход од ове фундације имао би се на скупштини позоришној сваке године поделити као награда заслужним, солидним и напредним глумцима односно глумицама. Та фундација ступила би у живот после смрти удовице покојникове, која ће доживотно уживати приход од те фундације. Против оставине покојникове подигли су арницу рођаци му, те је управни одбор чинио кораке, да се поменути завештај сигура. — Уједно је поднесен рекурс против плаћања наследне пристојбе од 1000 круна на ту завештану фундацију.

Против исплате наследне пристојбе од 100 круна за легат пок. Милоша и Марије Имитријевића из Новога Сада поднесен је уток највишем управном суду.

Пок. Јудита пл. Стојчевића рођ. Јарковићева из Вуковара завештала је поруком својом од 31. јануара 1899. спском народном позоришту легат од 400 круна. Тада је исплаћен је овоме друштву 19. априла о. г.

Већ из пређашњих извештаја познатој славној скупштини, да је 18. (30.) јануара 1885. преминуо у Араду варошки начелник Гавра Јанковић, који је позоришту нашем завештао своју двократну кућу у Араду, на Арпадовом тргу бр. 3., и да има право доживотног ужитка нећаку Ђорђе Лукић. Но исти нећак пок. братвора Гавре Јанковића умръо је 12. (5.) октобра 1900., те је одмах после тога ово друштво ступило у посед помеће куће. Управни одбор примио је посткотом новембра прошле године исту кућу посед и својину „Друштва за спрско родно позориште“. Кућа је примљена у гуштеном и опалом стању, те су се морале предузети најнужније оправке; а камере су на њој изведене и генералне оправке, које су стале преко 1200 круна. Управни одбор решио је у начелу — по

савету родољубивих Срба у Араду —, да се кућа у згодно време прода, и то можда кроз 2—3 године, јер је цена кућама у том крају јако пала; а разлоги су за продају: што је кућа стара, што носи мало прихода и што је манипулација око ње тешка и скупа, а новац би свакако већи приход доносио. Молимо и славну скупштину, да у начелу пристане на ту продају, да би се у том погледу могли претходни кораци учинити. По препоруци Арађана изабран је за надзорника те куће родољубиви и поуздан Србин, Милош Станковић, варошки ватрогасни командант и деловођа спрске прквене општине арадске, који води надзор и над кућама Текелијиним у Араду. Исти родољуб примио се те доста тешке дужности за годишњу плату од само 150 круна. У кући тој има и домар с годишњом платом од 144 круне и слободним станом. Надзорник се има старати, да се кућа свагда одржава у реду и добром стању, да води бригу о прибирању кирије од укућана и да прибрану кирију сваког месеца овамо шиље, даље, да о мањим оправкама подноси извештај, а о већим, да претходно потражи одобрење од управнога одбора. — За канализацију и водовод плаћа се годишње за ту кућу око 280 круна. Бруто-приход од те куће износи 2764 круне, а издавање 1431 кр., те би преостало годишње 1333 кр. чиста прихода. Но у ту своту нису урачуunate оправке.

И ове године стигло је спрском народном позоришту разних добровољних прилога, и то: 1.) од честите Управе Штедионице у Вуковару 100 круна. Иста штедионица прилаже већ много година редовно знатне прилоге овом народном заводу. — 2.) Српска Омладина у Иригу послала је од приређене забаве 107 кр. 60 ф.; — 3.) Румска Штедионица послала је 7 кр. 11 ф. из свога ковчежића; — 4.) Гђа Јулка Рацковића из Дарде послала је и ове године свој годишњи прилог од 7 кр. 32 ф. Иста родољукиња обећала је, да ће сваке године за живота свога по толику своту прилагати; и 5.) Јосиф Соколовић, министарски секретар у Б.Пешти

послао је свој годишњи прилог од 10 круна.

На позив на народ, који је пре три године издан ради прилагања по један новчић на дан зарад одржања и осигурања нашег народног позоришта, — стигло је и ове пословне године доста прилога. Тих крајџарашких прилога скучили су и послали: 1.) Гђе Мица Ј. Радићка и Олга Радићка у Суботици за 1900 год. 373 кр. 60 ф.; — 2.) Гђа Јулка Јовица рођ. Стратимировићева у Будим-Пешти за 1900. годину 175 круна 40 ф.; — 3.) Чланице „Просветне Задруге Српкиња“ у Ст. Бечеју за 1900. годину 101 круну 60 ф.; — 4.) Чиновништво „Централног кредитног завода“ у Новом Саду за 1900. годину 73 кр. 50 ф.; — 5.) „Добротворна Задруга Српкиња“ у Земуну за 1900. годину 64 кр. 80 ф., — 6.) Никола Игњатовић у Сент-Андреји за 1900. год. 60 круна; — 7.) Гђа Драгиња Борота, претиница у Ст. Бечеју, 29 кр. 22 ф.; — 8.) Српско добровољно позоришно Друштво у Земуну 14 кр. 60 ф.; — 9.) „Добротворна Задруга Српкиња“ у Вршцу 11 кр. 20 ф.; — 10.) Нина Николићева у Иланци 7 кр. 30 ф.; — и 11.) Јован Миланковић из Даља 7 кр. 30 ф.

Свима родољубивим скупљачицама и скупљачима изјављена је захвалност, а сви су прилози обнародованы у српским листовима, уз изјаву захвалности приложницима.

Повереник друштвени и члан управнога одбора др. Стеван Малешевић, адвокат у Сенти, старао се и ове године око издавања под закуп закладне земље Ђене Брановачког и жене му Иде рођ. Вујићеве у Сенти у износу од 20. дистриктских ланаца. Повереник је ту земљу за идућу закупну годину 1901/2 издао под закуп и постигао годишњу закупину од 30 фор. или 60 круна по ланцу, што износи годишње 1200 круна.

По рачуну главне благајне позоришне, који се засебно подноси скупштини, износи активно стање фонда српског народног позоришта 31. маја 1901. у свему 83.235 кр. 06 ф. Према активном стању из годи-

не 1899/1900 од 93.157 кр. показује се мањак од 9921 кр. 94 ф.

По истом рачуну износи „Пензиони глумачки фонд“ свега 9625 кр. 55 ф. Пре маја лајском стању тога фонда од 8332 кр. 96 ф. показује се прираштај са 1292 кр. 59 ф.

Осим исказаног активног стања има ово друштво још у непокретностима: 1.) 20 дистриктских ланаца земље у Сенти као заједницу Ђене Брановачког и жене му Иде рођ. Вујићеве, и ту земљу ужива ово друштво; — 2.) Двокатну кућу у Араду коју је завештао позоришту пок. добровољник Гавра Јанковић, коју кућу такође ужива ово друштво од 1. новембра 1900. — и 3.) 55 катастралних јутара земље Сенти као завештај пок. Јулијане Ковачићке рођ. Смиљанове из Сенте; но ту земљу ужива доживотно муж добровољника Јоца Ковачића, трговац у Молу.

Српска народна позоришна дружина давала је од 1. јула 1900. до 31. маја 1901. представе у ових 11 места и то: Темишвару, Меленцима, Турском Бечеју, Старом Бечеју, Чуругу, В. Кикинди, Мокрину, Вршцу, Белој Цркви, Панчеву, Суботици.

Приход од позоришних представа у овим местима износи 54643 кр. 75 ф. расход 59652 кр. 46 ф. Према томе било је дефицит 5008 кр. 71 ф. — Дефицит било је у овим местима: у Меленцима 2546 кр. 97 ф.; у Т. Бечеју 2318 кр. 86 ф.; у Ст. Бечеју 601 кр. 62 ф.; у Вршцу 430 кр. 61 ф.; и у Суботици 92 кр. 26 ф., свега 6839 кр. 32 ф.; — а садашња вишака било је: у Темишвару 16 кр. 4 ф.; у Чуругу 32 кр. 56 ф.; у В. Кикинди 783 кр. 43 ф.; у Мокрину 215 кр. 4 ф.; у Белој Цркви 131 кр. 80 ф.; и у Панчеву 651 кр. 26 ф., свега 1830 кр. 61 ф.

Осим поменутих места походило је да се позориште даље до сада у овој години још и Карловце, Тител, Стару Пазову, Руму, а сада се налази у Митровици. Према приходу из тих места поднеће се на следећу годину извештај. За који дан доћи ће позоришна друžina у Нови Сад, а по тога одлази у Сомбор.

После свршених представа у Тителу одобрен је свима члановима наше позоришне дружине одмор од 3 недеље дана месеца јула о. г. По истечају три недеље дана продужене су представе у Ст. Пазови. Тај одмор дозвољен је нашим глумцима нарочито ради спорављања од напорног рада и многог путовања и ради тога, што већ више година нису имали ферија, а најпосле и из тога разлога, што су многи бољи глумци у то доба искали доцунсте за одсуство, а месни одбори опет желе, да им дођу сви глумци, нарочито да не фали ни један бољи глумац или глумица, јер иначе не примају позориште. С тога се дакле морале свима одобрити ферије од три недеље дана.

Родољубиви Срби Кикинђани показали су и опет, да им народно позориште особито на срцу лежи. Њиховим заузимањем одредило је вел. кикиндско варошко представништво српском народном позоришту годишњу припомоћ од 500 круна, која ће се сваке године исплаћивати председнику месног позоришног одбора у В. Кикинди. Такве сталне годишње припомоћи могле би осигурати трајан опстанак нашег позоришту. Угледале се — дај Боже — а честите Кикинђане и остale наше веће приске општине! А родољубивим Србима Кикинђанима нека је хвала и слава на својом заузимању за одржавање нашег позоришта!

И управни одбор позоришни решио је, да се обрати варошком представништву вносадском с молбом, да одреди нашем позоришту припомоћ, као што даје и мајарском позоришту. Чим позориште овамо ће, поднеће се та молба овдашњем варошком Магистрату.

Прошла главна скупштина друштвена јешила је, да се ове водине, кад дође позориште у Нови Сад, одржи прослава 40-десетица српског народног позоришта, што се маја месеца 1901 навршило 40 дина, од како наше народно позориште стоји. Скупштина је одредила била и 100 круна на издавање „Јубиларног Поменика“ за ту прославу, а у том „Јубиларном Поменику“ изнела би се историја

овога друштва и сва радња српског народног позоришта од постанка му; даље: особље позоришно, садашње и негдашње; репертоар позоришни и т. д. За израду тога „Јубиларног Поменика“ био је изаслан нарочити пододбор, који је цео посао већ био распоредио. Но пошто се позориште у овај мах налази у незгодном материјалном стању због насталог дефицита, то је управни одбор одлучио, да се за сад обустави и до бољих времена одговари прослава 40-годишњице позоришне, јер би приређење прославе и издање „Јубиларног Поменика“ било скопчано са великим трошковима. Та ће се прослава одржати, кад наступе згодније и повољније прилике.

При завршетку представа позоришних у Панчеву давало је наше позориште пролетос две представе у Београду, на позив управе кр. српског народног позоришта. И по лепом дочеку и постигнутом успеху испало је то гостовање наше позоришне дружине у Београду врло сјајно. Београдски српски листови поздравили су то гостовање наше позоришне дружине у Београду као леп знак наше заједнице на уметничком пољу. Хвалили су и управе наших народних позоришта, које о тој заједници бригу воде. Наши глумци постигли су својом изврсном игром сјајан успех. Публика је била очарана и занесена великом вештином наших глумача, који су били бурно изазвани по неколико пута после сваког чина, а на свршетку сви скучи по четири пута. Толико, и још више, хвале београдски листови наше позориште.

Члану овога друштва Мити Топаловићу, коровођи српског првеног певачког друштва у Панчеву, изјављена је најтоплија захвалност на љубави, коју је према нашем позоришту и опет показао тиме, што је за време бављења позоришта у Панчеву драговољно и бесплатно обуčавао чланове позоришне дружине у певању и што је певање пратио и дириговао. То је било у време, кад позориште није имало свога коровође.

Месеца јуна о. г. вратио се нашем позоришту опет прећашњи коровођа и ка-

пелник позоришни Антоније Освалд са повишеном платом у износу од 160 круна месечно. Исти је прошле године због малене плате био иступио, те је позориште без коровође јако кубурило; а ове године му је управни одбор прихватио понуду за повратак и услов за повишицу плате, пошто је коровођа врло потребан нашој позоришној дружини, која сада више негује певање него пре и даје комаде с певањем.

Ивана Сајевићка, глумица хрватског земаљског позоришта у Загребу, славила је 2. октобра о. г. по рим. 40-годишњицу свога глумовања. Тога дана послана је и од стране овога друштва бројавна честитка слављеници, која је више година била одлична глумица наше српске народне позоришне дружине.

Репертоар позоришни умножен је и ове године са више добрих комада, који ће се приказати на нашој позорници. Међу њима је и неколико комада с певањем, а и две опере: „Пустинјаково звон“ и „Проба за оперу“, које је у стиховима превео Јован Грчић.

Г. Љукијан Тривунов-Бранковић, кр. порезник у Земуну, уступио је, из особите љубави према народном позоришту, бесплатно на приказивање овај своја оригинална позоришна дела: „Помоћу тетке,“

„Оливера,“ „Мати и кћи“, „Циганче“, „Шваља“ и „Шах-шех“. Дела су та примљена и у репертоар позоришни. На том редољубивом чину изјавио му је управни одбор своју најтоплију захвалност.

Неким писцима оригиналних позоришних дела, као и неким композиторима, издаване су и ове године за њихова дела и композиције у име откупа права представљања 5% тантажеме, које им припадају као хонорар од прихода њихових приказаних комада.

Неким општинама, певачким друштвима и т. д. давана је и ове године дозвола за приказивање неких позоришних дела, а давани су им и неки комади у препису.

Наше позориште давало је, као и обично до сада, готово у сваком месту представе за децу и ђаке са врло малом улазницом, а исто тако и недељне представе за народ са спуштеним ценама.

Благојница друштвена прегледана је више пута и нађена је свакда у реду.

То је у главним потезима радња овога друштва у овој пословној години. Осим тога било је још много других редовних послова, но исти не спадају у оквир овога извештаја.

Управни одбор умољава славну скupштину, да овај извештај изволи одобрити и узети на знање.

ХИСТИК.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина у Сомбору.) О доласку наше српске народне позоришне дружине у Сомбор, доноси „Брањик“ у свом 12. броју овај извештај из Сомбора: „Пре неки дан долазио је у нашу средину г. А. Хадић, да приволи Сомборце, да пристану на то, да српско народно позориште не дође из Новог Сада у Сомбор, као што је то већ у своје време било утвачено, него да најпре оде у Сентомаш, а одатле да дође к нама. Збор, који је по жељи г. А. Хадића сазвао био г. др. Паја Дракулић, председник нашег месног позоришног одбора, са-

слушавши разлоге г. Хадића, по дужем саветовању пристао је изузетно за овај случај, а из чистог редољубља, на то, да позориште наше оде најпре у Сентомаш, где је, као што рече г. Хадић, скучио тамошњи позоришни одбор под председништвом г. дра Момира Павловића лепу претплату, која износи на осамнаест представа преко 5000 круна; али да се позоришне представе у Сентомашу, учестваним играњем, што пре сврше.“

(Српска народна позоришна дружина у Сентомашу.) О бављењу наше српске народне позоришне дружине у Сентомашу доноси „Брањик“ у свом 21. броју овај извештај из Сен-

томаша: „Да би се одговорило жељи Сомбараца, који су пристали били на то да наше позориште из Н. Сада најпре к нама, па онда у Сомбор иде, решио је наш месни позоришни одбор, по предлогу г. А. Хаџића, да се не-дељно по чет, а евентуално и по шест пута представља, како би се низ представа до 10. марта о. г. могао довршити. Исто тако прихватио је наш месни позоришни одбор предлог г. А. Хаџића, да се последња представа даје ван претплате, а у корист пензионог фонда глумачког. Заиста похвално дело! Што се самих представа тиче, те теку увек складно, а на потпуно задовољство наше публике, која и бурним одобравањем и изазивањем глумца и обилатом посетом позоришних представа даје израза своме задовољству. Кад се узме у обзир, да претплата на осамнаест представа износи нешто мало више од 5200 круна, и да је за првих девет представа пало на каси још преко 1000 круна: то се можемо надати лепом сувишку, ако и остale представе донесу до 1000 круна. Дај Боже да тако буде у што већу славу „дичног нашег Србобрана“.

(Српска народна позоришна дружина у Сентомашу.) О бављењу наше српске народне позоришне дружине у Сентомашу доноси „Браник“ у свом 27. броју овај извештај из Сентомаша: „У своје време известио сам Вас о нашем народном позоришту као и о раду овомесног позоришног одбора. Сад Вам пак јављам, да је синоћ 15. марта п. р. дружина завршила своје представе и да ће одавде врло леп сувишак однети; поуздано знам, да је било чистог сувишка 2178 круна и 20 потура, а осим тога једна представа, која је у корист пензионог глумачког фонда дата, донела 300 круна, свега дакле 2478 круна и 20 потура.

Сентомаш је овом приликом показао успех, као до сада — по нашем знању — никад; што му на сваки начин на дiku и понос служи. Радујемо се, што је овим Сентомаш тако лепо поправио оно што је пре неколико година дружина — што донде никад није било — са преко 2000 круна дефицита отишла.

Бављење друштве овде као и њене представе остаће нам дugo у живој памети, и заиста немамо речи, којима би је похвалити могли, јер она то у потпуном смислу заслужује.

Одбору пак целом са његовим председником

на челу нека је овим од целокупног грађанства изречена најтоплија хвала. Труд, који је за своје српско народно позориште уложио, донео му је заиста славу.“

(Српска народна позоришна дружина у Сентомашу.) Наша српска народна позоришна дружина бавила се у Сентомашу од 30. јануара до 27. фебруара о. г. За то време давала је 21 представу, и то 18 у претплати, а три ван претплате, од којих је једна била за децу и ђаке, а једна у корист пензионог фонда глумачког. За споменуто време приказани су ови комади: У четвртак 31. јануара: „Пустинјаково звоно“, (уз суделовање војничке музике ц. и кр. петроварадинске пешачке пуковније.) — У суботу, 2. фебруара: „Мадам Сан-Жен.“ — У недељу, 3. фебруара: „Обичан човек“, „Шоља тетја.“ — У уторак, 5. фебруара: „Фромон и Рислер.“ — У среду, 6. фебруара: „Васантасена“. — У четвртак, 7. фебруара: „Карлова тетка.“ — У суботу, 9. фебруара: „Млетачки трговац.“ — У недељу, 10. фебруара: „Врачара“. — У уторак, 12. фебруара: „Женски рат.“ — У среду 13. фебруара: „Иво, кнез од Семберије“, „Доктор Робин“, „Јованчини сватови“. — У четвртак, 14. фебруара: „Мрља, што чисти“. — У петак, 15. фебруара: „Задужбина цара Лазара“, (представа за ђаке и децу у 2 сата после подне, с обаљеним ценама, ван претплате.) — У суботу, 16. фебруара: „Нарцис“. — У недељу 17. фебруара: „Крајишкиња“. — У уторак, 19. фебруара: „Тако је морало бити“. — У среду, 20. фебруара: „Нитуш“. — У четвртак, 21. фебруара: „Досадан свет.“ — У суботу, 23. фебруара: „Луда послა“. — У недељу, 24. фебруара: „Балканска царица“, (ван претплате.) — У понедељник, 25. фебруара: „Горски вијенац“, (у корист пензионог фонда глумачког, ван претплате) — У уторак, 26. фебруара: „Цар проводација“ (у новом нарочито за овај комад затвореној историјском оделу српском. Богати, камењем искићени накити, украси, круне, членке, појасеви и цео прибор уз то затворила је за израду накита славно позната фирма: „Југоисточно друштво у Габлонцу, у Чешкој.“) — Признање је износило: 7701 кр. 20 потура, издавање: 5523 кр. 20 потура, те је тако било сувишка: 2178 круна. Представа давана у корист пензионом фонду

глумачком донела је 300 круна. При поласку позоришне дружине из Сентомаша приредили су увек складно изведеним приказима нашег позоришта као и примерним владањем наших глумаца раздрагани Сентомашани опроштајно вече у почаст целе позоришне дружине. По молби месног позоришног одбора отворио је то опроштајно вече А. Хацић говором, у ком је истакао задатак нашег народног позоришта по просветни напредак народа нашег, као и културну мисију, коју ваља позориште да врши у нас. На завршетку говора свога захвалио је Сентомашанима на великој љубави њиховој, коју су овом приликом указали позоришту. О вечери наздрављу је председник месног позоришног одбора др. Момир Павловић А. Хацићу и целој позоришној дружини. А. Хацићу у име своје и у име целе позоришне дружине изрекао је захвалност свима и свакоме, који су потпомогли, да се у дличном увек Србобрану постигне сјајан материјални успех. За тим су заређале здравице. Пило се у здравље Д. Ружића, Пере Добриновића, Андре Лукића и њихових жена, као и у здравље других одличних глумаца наших. Весеље, право сентомашко, трајало је до зоре.

(„Горски вијенац“ на нашој позорници.“) „Vienac“ у свом 12. броју од 20. марта о. г. доноси о приказу „Горског вијенца“ на нашој позорници ову рецензију: „Многи су већ позашљали на то, да приреде за позорницу највеличјији пјесмотвор женијалнога владике Рада, Петра Петровића Његоша, како су то Нижемци покушали с Гетеовим пјесмотвором „Фаустом.“ Ипак је лакше било саставити први и други дио Фауста у неку драмску пјелину за позорницу, него ли Његошев „Горски вијенац.“ Његошу вије очевидно блло ни на крај памети, да напише драмско дјело, нити је у опће у њега било драмске жице. Изабрао је у „Горском вијенцу“ форму разговора међу владиком и црногорским војводама, да му пјесмотвор не буде монотон и да избегне вјечно опетовање ријечи: „Сада проговори тај и тај војвода.“ „Горски вијенац“ пун је управо сјајне лирике, али драмскога елемента нема у њему ни за лијек. Када су се ипак неки прихваћали посла, да приреде барем неке одломке „Горског вијенца“ за позорницу, било им је до посљедних слика. било им је до тога да

се с љепотама Његошева пјесмотвора упознају и они, који се тешко одлучују, да га у цијелости прочитају. Заслужни српски књижевник, вјешт приређивач многих иначе у првобитној форми за позорницу незгодних пјесмотвора Антоније Хацић, прихватио се тешка послана, да најљепши Његошев пјесмотвор приреди у цијелости за позорницу. Јасно је, да је требало много вјештине, да се изабере, изостави и скалупи у цјелину из „Горскога вијенца“ он, што је нужно, да се узможе сачувати карактеристика форме и садржаја тога пјесмотвора. Требало је удесити какову такову грађуацију и драмску акцију, требало је обезбедити protagonисту, истакнути контрастику, наћи згодан почетак и завршетак појединим дијеловима, удесити размјере озбиљнога и веселога елемента, диференцијати појединачна лица и пронаћи згодан начин за рецитацију дивне појезије у коровима, а све то тако, да себи узмогне створити о красотама тога пјесмотвора прави суд и очај, који га није никад читao.

Еле г А. Хацић покушао је срећу, те је дне 8. вељаче о. г. изнесен први пут на позорницу у Новом Саду његов покушај приредбе „Горскога вијенца“. Вињски усјех му признају сви критичари, а тај се не да ни тајти, јер је публика с пијететом и заносом саслушала комад од почетка до краја, дајући опетовано одушевљењу и одобравању.

Г. А. Хацић раздијелио је сав пјесмотвор у два једнако велика дијела. У првом се спремају војводе на истрагу (уништење) Турака у Црној Гори, — у другом дијелу приповиједа војвода Драшко своје доживљаје у Мљецима, те јављају Мартиновићи владици Данилу и војводама, да су на сам бадњак посмицали Турке. Неки критичари мисле, да је превише тога изостављено, да је у приредби за позорницу премало драматике и да је незгодно, што корове извађају женске. Али да је „Горски вијенац“ приређен за позорницу према свима прописима драмске технике, морало би још више тога изостати, а не би било могуће ни издалека сачувати првобитну концепцију, којорит и карактеристику Његошева пјесника.

Хацићу је за право било до тога, да даде прилике и онима, који нису читали највеличанији Његошев пјесмотвор, да уживају његове красоте. За то је оставио у њему све не-

промајењено само што је изоставио оно, што је мање потребно за разумевање темељне идеје.

Вањском усјеху „Горског вијевца“ па новосадској позорници припомогао је много прослов дра Лазе Костића, апотеоза и епилог Јована Живојновића и глаубена пратња Исе Бајића.“

Поклони гардероби српског народног по зоришта.) 1.) Г. Слободан Матић у Молу поклонио је један официрски мундир, чакшире и капу. 2.) Г. Теодор Рогулић, кр. поджупан у миру у Н. Саду, поклонио је сабљу са опасачем и калпак. 3.) Гђа Софија удова пл. Будаји рођ. Брановачка из Ст. Футога поклонила је лепу криву мађарску сабљу. 4.) Г. Жарко Слепчевић у Н. Саду, поклонио је војничку добровољачку блузу. 5.) Г. др. Стеван Адамовић, адвокат у Н. Саду, поклонио је две официрске уланке и једну кожом постављену и оперважену уланку. 6.) Г. др. Гедеон Дунђерски у Н. Саду поклонио је 3 подчасничке уланке, једну домобранску подчасничку хусарку и једну домобранску подчасничку хусарку, кожом постављену и оперважену. 7.) Г. Стеван Јаснић, апотекар у Сентомашу, поклонио је: војнички апотекарски мундир, донорански апотекарски мундир, чакшире, двороти шешир и калпак с белом перјаницом.

На свима овим родољубивим поклонима изјављује управа српског народног позоришта своју најтоплију захвалност.

(Прилози на српско народно позориште):

1.) Г. Јеврем Пивнички, велепоседник у Сентомашу, уписао се за члана „Друштва за српско народно позориште“ и исплатио је целу чланарину у износу од 100 круна.

2.) „Коло српских девојака“ у Новоме Саду предало је прилог од 1265 кр. 6 ф. за фонд српског народног позоришта као чист приход од концерта, што је приређен трећи дан Божића 1901.

3.) Г. др. Ника Игњатовић, адвокатски кандидат у Сент-Андреји, уписао се за члана „Друштва за српско народно позориште“ и исплатио је целу чланарину у износу од 100 круна.

4.) „Добротворна Задруга Српкиња Сомборкиња“ послала је другу полови-

ну I. рате своје чланарине у износу од 20 круна.

5.) Г. Влада Грујић, трговац у Сомбору, послала је II. рату своје чланарине у износу од 20 круна.

6.) Г. Чеда Милутиновић, чиновник „Српске Задруге“ у Н. Саду, уплатио је II. рату своје чланарине у износу од 20 круна.

7.) Г. др. Милан Поповић, лекар у Ст. Бечеју, послала је II. рату своје чланарине у износу од 20 круна.

8.) Г. др. Владан Војновић, адвокат у Ст. Бечеју, послала је II. рату своје чланарине у износу од 20 круна.

9.) Г. Илка Рацковићка из Дарде послала је свој годишњи прилог од 7 кр. 30 ф.

10.) Бачко-потиска штедионица у Ст. Бечеју уплатила је II. рату своје чланарине у износу од 40 круна.

11.) Г. Аполонија Николићка, капетаница у Петроварадину, послала је прилог од 20 круна.

12.) Задруга за предујмове и штедњу у Руми приложила је и ове године 30 круна.

13.) Штедионица у Вуковару, која од више година редовно даје знатне прилоге позоришту, послала је и опет свој годишњи прилог од 100 круна.

14.) „Прва сентомашка штедионица“ уписала се за члана „Друштва за српско народно позориште“ са уплатом целе прописане чланарине од 200 круна.

15.) Српска добротворна женска задруга у Пакрацу послала је даљу рату своје чланарине у износу од 40 круна.

На свима овима рдољубивим прилозима изјављује управни одбор „Друштва за српско народно позориште“ своју најтоплију захвалност.

(Сумарни рачунски извештај о примању и издавању српске народне позоришне дружине за време бављења њеног у Белој Цркви од 3. до 25. јануара 1901 г.)

Примање:

4/I. „Мадам Сан Жен“ (у претпл.)	105·60
5/I. „Фромон и Рислер“ (у претпл.)	111·20
7/I. „Девојачка клетва“ (ван претпл.)	266·20
9/I. „Досадан свет“ (у претплати)	86·70

11/I.	„Врачара“ (у претплати)	301·30
13/I.	„Мрља, која чисти“ (у претпл.)	81·20
14/I.	„Хајдук Вељко“ (ван претпл.)	178·26
16/I.	„Луда посла“ (у претплати)	86·52
19/I.	„Мамзел Нитуш“ (у претплати)	151·02
20/I.	„Епидемија“ у (претплати)	79·90
21/I.	„Краљевић Марко и Арапин“ (ван претплате)	224·16
21/I.	„Риђокоса“ (ван претплате)	267·60
23/I.	„Женски рат“ (у претплати)	107·40
24/I.	„Немања“ (ван претплате)	349·56
Претплата на 9 представа		1724·00
Свега кр. 4120·62		

Издавање:

Плата глумцима	2411·32
Шутни трошкови	239·80
Дневнице чланова	136·—
Кирија и грађење позорнице	208·—
Цедуље	88·—
Осветљење	78·—
Дневни трошкови представа	129·98
Хонорар глумцима	6·—
Сиротињски фонд	24·—
Огрев	112·—
Музика	436·—
Разни рачуни	107·20
Поштарина	12·54
Свега кр.	3988·82

Утврђење:

Примање	4120·62
Издавање	3988·82

Сувишак кр. 131·80

Прегледао и у реду нашао месни позоришни одбор у Белој Цркви.

Ђубилаша Мичин, с. р. Васа Стефановић, с. р.
благајник председник.

Мита Бокшар, с. р. Васић, с. р.
Дим. В. Јовановић, с. р.

Прегледао:

А. Марковић, с. р.,
књиговођа „Друштва за српско народно позориште.“

(Сумарни рачунски извештај о примању и издавању српске народне позоришне дружине за време бављења њеног у Панчијеву од 26. јануара до 28. марта 1901. год.)

Примање:

28/I.	„Мадам Сан-Жен“ (у претплати)	102·80
30/I.	„Хајдук Вељко“ (ван претплате)	227·90
1/II.	„Мали људи“ (у претплати)	94·40
2/II.	„Станоје Главаш“ (ван претп.)	124·—
5/II.	„Самртна замка“ (у претплати)	105·78
7/II.	„Луда посла“ (у претплати)	68·16
8/II.	„Дипломате“, „Кнез од Семберије“ и „Лек од пуница“ (у претплати)	88·90
11/II.	„Врачара“ (ван претплате)	609·—
13/II.	”	561·60
15/II.	„Женски рат“ (у претплати)	48·80
16/II.	„Млетачки трговец“ (у претпл.)	84·60
18/II.	„Крајишкиња“ (ван претплате)	318·50
10/II.	„Епидемија“ (у претплати)	35·60
22/II.	„Обичан човек“ (у претплати)	90·80
23/II.	„Наше жене“ (у претплати)	78·40
25/II.	„Бидо“ (ван претплате)	272·40
27/II.	„Девојачка клетва“ (у претпл.)	116·—
1/III.	„Фромон и Рислер“ (у претп.)	89·20
3/III.	„Две љубави“ (у претплати)	126·40
4/III.	„Сватови“ (ван претплате)	224·60
7/III.	„Досадан свет“ (у претплати)	44·80
8/III.	„Фернанда“ (у претплати)	52·—
10/III.	„После игранке“, „Ретка срећа“ и „Шоља теја“ (у претп.)	79·—
11/III.	„Задужбина цара Лазара“ (дневна представа ван претплате)	153·37
11/III.	„Женидба на пробу“ (вечерња представа ван претплате)	140·60
13/III.	„Еј, људи, што се не жените!“ (у претплати)	19·40
15/III.	„Гордана“ (у претплати)	80·20
17/III.	„Нитуш“ (ван претплате)	454·80
18/III.	„Прибислав и Божана“ (ван претплате)	544·42
19/III.	„Нитуш“ (у претплати)	274·80
21/III.	„Макёсим Црнојевић“ (у претплати)	71·40
26/III.	„Црни књаз са Семећа“ (ван претплате)	276·—
27/III.	„Тако је морало бити“ (у претплати)	130·80
I.	претплата на 12 представа	3642·—
II.	” ” 9 ” ”	1887·—
	Приход од две представе у Београду	204 —
	Свега кр.	11522·43

Издавање:

Плата глумцима	6909·20
Станарина управитељу	169·58
Путни трошкови	479·35
Дневнице чланова	136·—
Кирија и грађење позорнице	820·40
Цедуље	199·80
Дневни трошкови представа	531·99
Хонорар глумцима	12·—
Огрев	93·70
Музика	1180·82
Разни рачуни	316·80
Поштарина	21·53

Свега кр. 10871·17

Уноређење:

Примање	11522·43
Издавање	10871.17

Сувишак кр. 651·26

У Панчеву 28. марта 1901. из седнице
позоришног одбора.

Паја Ј. Јовановић, с. р.,
председник мес. пос. одбора.

Миша М. Живановић, с. р.,
благајник.

Стојко Обрадовић, с. р.,
потпредседник.

Др. Милан Гађански, с. р.,
тајник.

Прегледао:

А. Марковић, с. р.,
књиговођа „Друштва за српско народно позориште.“

КРАЉ. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Нисмо се већ давно јављали браћи Новосађанима, не с тога, што нисмо имали о чему писати, већ с тога, што смо очекивали неку нову позоришну еру, у којој би записали ми-нуле важне догађаје. Но та нова ера изостаде и овога пута, те ћемо се морати задовољити регистровањем. Но и то нам изгледа, да би било неинтересантно за читаоце „Позоришта“, јер то, без субјективних опазака, ствар је позоришне листе: име комада, име (често, пре-често пута преводиоца), број чинова, лица и време догађаја. Остало нека читалац сам до-

пуни. При оваквоме чему пада нам на ум, да се у нашој театралној пракси десило и — нешто више. Дође нам, на име, једном до руку нека нова драма неманскога писца; ми расекосмо први лист и прочитасмо имена лица. И то нам бејаше довољно; знадосмо одмах целу драму. Пошто смо је за тим прочитали, видели смо, да нам је труд око читања био узалудан. Исто оно, што смо видели из списка „лица.“ Хоћете ли нам веровати?

За то оставимо се тога. Кад већ у овој сезони немамо у драми ничега новога, епохалнога, нити у оригиналу, нити у класичном преводу, на пример генијалнога Лазе Костића, онда оставимо и „ситну драму“ са свим на страну. У несуђеној ери појавила се лака музика као владарица: оперета. Томе и посвећујемо овај чланак.

Пре месец и по дана видесмо и чујмо у Загребу Одранову „Лутку“. А пре недељу дана доживесмо је и у Београду.

Ми и сада, као и увек, држећи се једнога правила, пишемо о стварима и то само и искључиво о онима, за које претпостављамо, да су читаоцима познате. Дакле, ко не познаје ту „Лутку“, нека овде прекине.

Загребачка бина модерна је и у техничкоме погледу доста савршена. То се има захвалити у првоме реду бившем интенданту Милетићу, који је овај институт био подигао на висок степен, да имадне времена поступно да опада. Загребачка бина имала је врсту балета у оно време, и остатци тога, корисни су данас за оперете, такозване Ausstattungsstücke, феерије и чаробне ствари (Рајмунд, мелодраме и т. д.) Тога код нас није било, за то пијесе ове врсте рамају. Атеље фабриканта лутака у првоме чину с тога код нас и личи на бедни магазин нирнбершке робе, а онај атеље у Загребу на прави технички атеље, као што, дакле, и треба да буде.

Загребачко позориште држи и дан дањи оперу, и то оперу с претензијом: оперу у великом стилу, о којој овде не ћемо да говоримо. Али опера претпоставља добар, организован оркестар; оркестар јак и пун. Код нас је оркестар поглавито за музiku између чинова, која се тако упорно до данашњег дана одржава. Од скора се почела код нас оперета развијати, па нам је оркестар још неоргани-

зован, слаб и празан. То уди оперети знатно, уди коровима, свирци између чинова, увертири и свима оним деловима оперете, где оркестар има прву реч. Но то је код нас попуњено добром вољом, разумевањем и одличним извођењем музике: оркестра и неких певача.

Оркестар је у нас слаб једино у томе смислу, што је малобројан. За оперету је мален број извођача, не само што тиме многе лепе моменте и пречујемо, већ се губе све лепоте у хармонизацији, а шта да речемо тек за ону музику пред застором (*Zwischenaktsmusik*) или уводну музику, где се рекапитулирају најмаркантији мотиви целе оперете? „Лутка“ је ствар по себи фина и нежна, у музичком обзиру осетљива, без јаких колорита и бучних претензија, у толико, дакле, она мора бити прецизно извођена, не сме ни један једини тон да се изгуби.

У нас долази поврх свега тога још једна тешкоћа. Наш главни певач, г. Раја Павловић, невештим руковањем својих учитеља из једнога краснога тенора упао је у неки слаби баритонски регистар, с тога се све његове главне партије морају транспоновати у ниже степене. Не само што то смета боји гласа (*Klangfarbe*) прве — тенорске — партије, коју је композитор као такву и писао, већ то чини почетњу и у свима скупним (*ensemble*) тачкама, где и кор и остали први извађачи (на пример сопран у дуету, терцету и т. д.), морају сви да у тонским позицијама иду много на ниже. За то наша оперета не може дотле бити добра, док се не постарамо за ваљанога тенора, за тенора онаквог квалитета, каква је одговарајућа прва певачица, у нас госпођа Теодосијевићка. Ако нема таквога јунака спремна, крајње је време пронаћи га и упућивати. У мушким коровима (у предигри: у манастиру кор калуђера) чују се такви красни гласови, такви звонки тенори, да са тражењем не морамо ићи далеко.

Не сме на овоме месту проћи неопажено, да је мушки кор, ма колико да је мален, одличан, примерно извежбан и такве прецизности и чисте интонације, да је слушати га право уживање.

Загребачка „Лутка“, госпођа Милица Фрајденрајхова, певачица у операма иначе, веома је љубка и пригодна, а и располаже гласом

и игром. Слободно, пак, можемо рећи да је београдска „Лутка“, госпођа Зорка Теодосијевићка, која иначе није певачица у операма, надмашује, нарочито игром. Ово је јединствена „лутка.“ Док будемо имали оваквог носиоца првих женских улога у оперетама, београдска позорница, поред свих других недаља, моћи ће овај лепи култ одржавати, и увек с успехом давати дobre и схватљиве лакше музичке пижесе. Вредно је забележити, да гђа Теодосијевићка није никада копирала своје улоге, већ их сама, својим трудом и својим схваташтвом, а шта то значи у глумачком и музичком смислу, то зна сваки, који се у тим стварима разуме.

Пошто поменујмо заслужни и храбри мушки кор, то морамо додати, да су чак и извесни ситни детаљи лепи. Заслуга је за ово искључиво инстинктивним уметничким схваташњем појединих приказивача, јер их није имао ко много упућивати. За све партије певања ми немамо корепетитора, нити правог мајстора за учење појединих партија у певању, који је таквој кући неопходно потребан. Сав тај терет паде овде на незванога, на капелника, који има иначе да се бори и бочи са оркестром. За то му морамо овде одати хвалу за уложени циновски труд. (Војни капелник, господин Покорни имао је тај тежак посао да савлада).

За прве комичне улоге, где у првоме реду долази и певач, ми такође оскудевамо. За такве ствари је недовољан наш иначе много заслужни стари глумац, господин Свет. Џиноловић. То се у „Лутки“ знатно опажало, а шта да речемо тек за „Птичара“, у којој он треба да носи улогу, и која има великих музикалних задатака? И режија је, као редовно у нас, лабава. То опет долази отуд, што је дисциплина слаба, и што меродавни фактори у самој управи већ од некога времена нису стручњаци. Замашан део режије пада на драматурга, на ту душу сваке позорнице и у теорији и у пракси. Драматург с тога мора бити човек, који скроз познаје и драму и позорницу. Код нас је све спало на глумце, а они имају друге очи на све те ствари.

Резултат није сјајан, али није ни неутешан. Ниједна мана у „Лутки“ није неотклонјива, и тим мислима ми увек са задовољством

можемо да се занимамо са нашим мезимчетом, о коме је у последње време, из свих могућих, а најмање из уметничких обзира, тако много писано. Наше позориште, при свем том, може и мора иći у сусрет сјајној будућности, јер има основних услова за то.

Морадосмо се са овим општим погледима на овоме месту мало дуже задржати, а при крају морамо поменути и то, да је „Лутка“ често давана, давана и по пет пута узастопице, и кућа је била увек препуна, у пркос известним београдским „критикама“, које у њој не виде радњу ни садржину Хамлетову, нити у музичи дух Бетовнов...

Београд, 24. фебруара 1902.

Јован Д. М.

Заједница духа налаже нам да о овој нашој просветној установи од времена на време проговоримо коју у органу позоришном паше браће Новосађана. Ми смо, богу хвали, већ давно изашли из културних повоја, да би тиме једни друге усавршавали или указивали на путе, којима виља ићи. Ова наша заједница створеија је инстинктивно — као заједница двеју институција, које негују исту уметност. Још бисмо могли рећи, да су и традиције обе позорнице сродне, па чак и идентичне, шта више и са онима хrvатске бине у Загребу; у толико више повода, да једни друге одржавамо у вези.

12. марта ове године приказана је у нас први пут Судерманова драма „Содома“ (а не „Содом“ како је вредни преводилац г. Мих. Р. Чоповић назива), или „Пропаст Содоме“ — јер је писац тако и зове „Sodoms Ende“.

Писац „Завичаја“ долази у овој драми на клизаву тему, више симболичну тезу, него на ову наготу, коју нам модерна немачка драмска школа пружа. Судерман срећно решава своје проблеме и пружа нам технички јаке комаде. За „Содому“, у осталом најслабију драму, можемо рећи, да је само један покушај, можемо рећи, да смо ту тему само читали, само зашили. То долази с једне стране отуда, што је поставка сасвим обична, а с друге стране, што нема дубоке психологије, него остаје једна сасвим обична појава. Чак вулгарна појава, са известним бруталним драмским сценама, не „ефектима“. Штета само за понеке

детаљне драмске студије, које су изведене до савршенства (Вајсе, Риман, Кларица), али које су веома незахвалне у ономе оквиру. И развој је тром, и конверзија мртва (не мислите да ме је на то навело оно одувлачење у извођењу код нас). Заплета, у потпуно драмском смислу, нема, и ако смо рекли, да Судерман уме одлично да компонује своје драме. Можда га баш за то нема, што је ова драма једна студија, један одломак, можда огранак неке велике епопеје извесног друштвеног живота. „Содома“ је, другим речима, роман, као роман и писан, и ако је тај роман у драмском облику, начињен баш од самога писца, остаје ипак роман. Када се у писца ова идеја зачела, он се помео само у литерарној форми, а лако му је било помета се, пошто је велики драмски писац.

Разврат неког друштвеног слоја, уздигајуће буржоазије сумњивога порекла, напртан је у извесним потезима драстичним бојама. Наравно да овде и игра улогу извесна патолошка истина, похледљивост код туберкулозних. Депе теме, јед'те? Комад, који може имати права грађанства на позорницама, где се свашта сме давати. У нас за то нема потребе. Ова Судерманова ствар с тога зачамиће у прашини. Штета је за напоре извођача.

Г. Руцовић, носилац комада (Вали Јаников), дао је све што је имао: и природност и студију. То је савестан глумац а у исто време уметник. Његово добро схватље и извођење, другим речима: његова интелигенција и васпитање тако лепо и сигурно светле у свима роляма. Подела улога била је, у осталом, добра. Две наше трагеткиње, Гргорова и Нагринова, имале су красну заједничку игру и ако у незахвалним моментима (Ада Борчиновска — гђа Нагринова и Марија Јаникова — гђа Гргорова). Г. Тодоровићу (Др. Вајсе, књижевник) једноме од наших најбољих глумаца, недостаје оно „Geckenhaft“ за такве улоге: он је одвише поштен. Епизода г. И. Станојевића (стари Јаников) пренесе нас за час у Burg-theater, где први глумци играју такође и епизоде. Мала наивка (као што би браћа Хрвати рекли) гђа Ђорђевићка (Кларица Фрелих) била је, са мало претеривања, изврсна. Од куда улога Кете (сестричине Аде Борчиновске) у рукама наше јединствене „Лутке“ и „Маскоте“,

непојамно нам је. Остали сви, били су мање више подношљиви.

Задржасмо се навлаш дуже око игре глумца, да им дамо мало сатисфакције за уложени труд, за уложени напорни и безуспешни рад. „Содома“ је била сасвим излишна. Режији је много, што шта недостајало. А у првоме реду луксуз код Јаникова. То је мали, скромни стен са комбинацијама натегнутим у намештају, а овде се кокетовало са рафинисаном елеганцијом. А бар то је — за нашу позорницу, са недостатцима у реквизитима иначе, — и онако луксуз, а овде му нема места. Атеље Вилијев у последњем акту такође није сликарски атеље. Између чинова протезаху се недогледне паузе, те су Судерман и његово одсуство трајали до поноћи и четврт.

Београд, 14. марта 1902.

Ј. Д. М.

У четвртак, 14. марта ове године приказиваše се у нас Максим Црнојевић. Интересна појава већ и због два интересна млада дебитанта: г. Милутиновића (Максим) и гдје Ј. Петковићеве (Ањелија).

У прошла времена, велики уметници, који путоваху са својим трупама по свету, навлаш бираху вечито лоши скуп, како би се они, појединци, што јаче истакли. Тако данас чини једино још оперетска дива и позната у свем образованом свету као јединствена рецитаторка клизавих куплет-а, Mme Judic. Остали велики уметници имају пристојно друштво: Новели, Закони, Дузе, Сара и остали такви и мањи.

Нећемо чинити комплименте младим дебитантима, ако овде одмах поменемо, да нам се учинило као да гледамо и слушамо горе номенуте старије уметнике, који су се одликовали лоптом околином ради свога истицања. Али тако је изгледало у овај мах, већ и по томе, што ни један од приказивача, сем Максима и Ањелије, не уме говорити стихове. Колико лепих, мелодичних и пуно појезије и науке скупљених мисли Лазе Костића пропадоше тиме! Њихни говори личаху на ћачки „Апостол“ или „Оче наш“ — а ми слушамо поједине редове, као да нам их неуко ћаче чита. Г. Милутиновић једини уме да састави тако звану тираду, а мисао не каже с дахом на оним местима, где баш вала одахнути. Он има јед-

но изврсно crescendo у својој дикцији, тако потребно за вегани слог. Исказана мисао на такав начин задржава свежину, она је потпуна и поред тога не промаша код гледалаца дејство. Те лепе особине нисмо могли у тој мери да опазимо код гђе Џетковићеве, пошто јој је улога сразмерно мала, и пошто је црвена писаљка, често без разлога, из дела избацivala наступне појаве. Али ми ипак јасно видесмо код госпођице озбиљну вољу за радом и усавршавањем, један несумњиви таленат, будућу примадону rag excellence за трагедију. Њен пријатан глас, лепа и господска појава, покрећи и израз очију освајају. Само јој се вала чувати оног, у нас досадног и претераног, јецања, оног ружног и гласног *Luftschöpfen* између поједињих речи и реченица. Не знам, због чега наша трагеткиње тако воле то и у томе прелазе границе? Је ли то лепо и — природно. У душевој борби или болу ни најмљене ридачице у томе не претерују. Г. Милутиновић се кратко време учио глуми у Монакову. Он је веома млад, озбиљан, поред тога и окретан. Несумњив је таленат и сигурна аквиција за нашу позорницу. Једно сасвим мало форсирање и извесне претераности отпадаје инстинктивно временом по себи, он има на своме путу добар наук и солидан основ, па ће све сам изглочати, јер на примере се не сме ослњати. Он мора као уметник неговати своју индивидуалност. На пољу озбиљна трагичара он се не смеугледати ни на кога. Глас му је необично пријатан и способан за модулисање, дикција тачна и течна. Улоге савесно учи и савлађује их лако.

Такав нам подмладак дајте!

*

У недељу, 17. марта приказивања је популарна Одранова комична опера „Маскота“. На позоришној листи стоји „у загради“: Батлија девојка. И знамо и не знамо, на што је то потребно. Региструјемо на првоме месту, како је кућа била пуна овога пута, а на „Максиму“ само две ложе заузете.

Између „Маскоте“ и „Лутке“ не можемо чинити никаква поређења. И ако се јасно види исти композитор, и ако у мотивима има неке сличности: Маскота остаје увек јаче приступачна маси од Лутке, не по „садржини“

већ по музичи. Само кад је већ тако и у њој има заиста красних, ако не финих, а оно бар милозвучних мотива и мелодија, онда их ваља правилно изводити. Ми немамо достојних извођача за такве оперете. Кор. слаб, а солисте недовољне. Да нам нема Зорке Тодосићке, која је свуд добра и глумица и певачица, Илије Станојевића, који је свакад добар глумац и певач, и Саве Тодоровића, који је свакад најодличнији међу одличним глумцима — оперета би, поред све добре воље, остала у нас неостварљива; поред многобројне трупе, и толиког броја излазних глумица, и толиког броја глумца, који су већ давно требали ићи у „заслужени покој“. Темпације, кад год има музике, сувише спори, несносно спори, да се „из које скоче“. Где год има дијалога или прозе, ту настану опасне Verlegenheitspause, док од шантажа опет не чујемо, да се иде даље.

Оперетске мане, као што се из овога види, такве су, да би се дале лако отклоните, и свака ма и најмања новина, и најслабији корак у напред, утицао би благотворно на целу ствар. Ми бисмо поступно могли имати збиља красну оперету и обиљан репертоар у томе погледу. А шта је лепше од здраве шале и пријатне музике, као посластица, као одмор после сваких трагедија, које сваки појединач сваким даном доживи...

Београд, 20. марта. 1902.

Ј. Д. М.

ХРВАТСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Промене у хрватском народном позоришту.)

„Nar. Novine“ у свом 72. броју донеле су овај званичан извештај: „У хрватском земаљском позоришту биће свршетком овогодишње сезоне замешних промјена: Управитељ Иво пл. Хрељановић предао је оставку, а бивши првак хрватске драме, умировљени артистички равнатаљ Адам Мандровић преузеће управу.“

Ова је особна промјена уједно стварна, пошто је кр. земаљска влада знатним кроничним мањцима хрватског земаљског казалишта, који надилазе финансијалну снагу земље, присиљена, да напусти за неко доба сталну оперу и оперету, те спојени с њима балет, и унапред гоји ли драму, која кат-

ехоће има задаћу одгојну и образовну, па је звана, да шире праву народну уметност.

Не да се тајти, да уз речене уметничке гране хрватска драма није остала на некадашњем уметничком степену. Кр. земаљска влада држи зато својом дужношћу, да драмској уметности пода све увјете ваљаном и трајном напретку. Нађе ли пак казалишна управа у општинства довољног одзива, уприличи ће идућег пролећа оперну стадиону. На узпоставу сталне опере можи ће се мислити тек онда, кад порасте у толикој мери интерес имућнога општинства за културни тај завод, да казалишна управа рачунати може с трајним повећаним приходом и знатнијом потпором главнога града Загреба.

Име Мандровићево, његова вештина и изкуство у казалишним стварима побуђују наду, да ће се класичним и модерним репертоаром здравога те земаљског културног завода дличног смера страних, а особито домаћих писаца, те савршеним приказивањем драмских творевина, подићи на достојну висину народни тај завод и да ће му се на тај начин приљубити шире општинство“.

„Nar. Novine“ дозијају даље, да је 28. марта о. г. „примио од кр. земаљске владе г. Адам Мандровић, умировљени артистички равнатаљ, декрет, којим се именује управитељем хрватског земаљског казалишта, а досадањи интендант г. Иво пл. Хрељановић отпис, којим се уважава његова оставка, те се уједно позива, да свима члановима опере, оркестра и балета на три мјесеца откаже. „Agr. Tagblatt“ саопштава даље изјаве неких пријатеља казалишта о напуштању опере, који мисле, да застоју у казалишту није крива садашња управа, него кривицу приписују недостатном интересу и љубави ширих слојева општинства за казалиште.“

О кризи хрватског народног позоришта у Загребу донео је „Obzor“ у свом 71. броју, а по „Agr. Tgl.“ ово мишљење пређашњег интенданта дра Стевана Милетића:

„Премда је већ земља допринела великих жртава за оперу, могла би се и стална опера, уз рационално господарење, ипак трајно уздржати. Позориште ужива данас субвенцију од 120.000 к. Ако се к томе дода субвенција краљева од 20.000 к. и ако би град Загреб

своју субвенцију повисио на 40.000 к., а уз то земља допринала још 10.000 до 20.000 к. за потребите уздржавање и повећање инвентара, то би се позориште сигурно и у будуће могло одржати без мањка на деличном нивоу. Говорим из искуства, јер сам у време од три године — премда сам 200.000 к. инвестирао за гардеробу, декорације и гласбени материјал — имао при свршетку мањка само 130.000 к. (Пошто је кр. зем. влада инвестицирани материјал прекушила за 36.000 к., изнешао је мој мањак фактично у три године само 94.000 к.) Земаљска субвенција изнешала је у ове три године 300.000 к., а земаљска влада није имала платити никакова мањка. Штогром краљевом, затим субвенцијом земље и градске општине, што би сачињавало 200.000 к. годишње, могло би се казаљште финансијално уредити и одношаји усталити. Ако се опера распушти, биће свакако дужност земаљске владе, да чланове опере делично отиштeti.

Одлука о распушту опере дошла је наиме прекасно, па се чланови опере нису могли побринути за други ангажман. А ипак се не могу толике обитељи само напречашац чустити без леба. То би у уметничком свету врло школило угледу нашега народног завода. Што се тиче питања о закупу, не би се позориште нипошто смело дати у закуп каковом подузетнику, него евентуално само драматском друштву деличних мужева, који би, како је то код Чеха, из патриотизма и љубави према уметности засновали удружење, или пак једној особи, која би била материјално тако ситуирана, да би у интересу уметности могла поднети и материјални губитак. У осталом држим, да би се уз садању субвенцију једва могао наћи неко, ко би казалиште узео у закуп. Свакако би шпекулација код овога културног завода морала бити у опште искључена. Ако се опера коначно распушти, нема разлога противити се доброј талијанској стајони. Не би имало и. пр. никакве уметничке сврхе, да се свакога прољећа саберу домаћи и страни пјевачи, па да се с домаћим гласбеницима и бившим зборовима устроји провизорија „mixtum compositum“, а напротив могла би стајона, као и. пр. на Ријеци у погледу уметничком посвема задовољити. Ако позориште будуће сезоне остане без опере, то ће и посета позоришта свакако спасити.“

ПОЗОРИШТЕ.

(Душановићево позориште.) Дугогодишњи вредни члан нашег српског народног позоришта г. Ј. Душановић саставио је путничку позоришну дружину и већ је отпочео с њом приказивање у Земуну. О г. Душановићу уверили смо се, док је био члан народног позоришта, да озбиљно и савесно схваћа свој глумачки позив и да у својим улогама уме дати израђене типове. Он је својом игром увек задобио симпатије и признање публике. С тога имамо разлога мислити, да ће и као управитељ позоришне дружине савесно схватити своју дужност, да ће и репертоаром и игром задовољити потребе и укус српске публике. Многе позоришне дружине су својом неозбиљношћу, несавесношћу и шарлатанством управо дискредитовале по мањим местима позоришну уметност пред српском публиком, која иначе радо иде у позориште. Код г. Душановића, судећи по дозадањем му озбиљном миру, може српска публика бити сугурна, да до тога не ће доћи.

(Како свет лудује за Саром Бернхартовом.) Кад се зимус на ново спремала Сардуова „Теодора“ у Сарину позоришту у Паризу, ужасно се развила реклама. Приповедају, да божанствена Сара има силних тако фанатичних обожавалаца, да већ вису више само ексалтирани, него управо махнити. У Авриљону има неки белобрاد старац, који постана опасан, кад Сара на свом уметничком путовању дође у тај папински град, па га онда морају сковати. У Паризу је нека млада женска танетовала своју собу Сариним сликама. Неки железнички чиновник пише јој сваки дан писма, која почињу „Ти ми рече у твом јучерашњем писму...“ и отуд се види, да му пријатељи одговарају изврнутим рукописом. Даље причају: кад је Сарједаред требала да дође у цркву, јавила се онда нека мистична махнита жена са скривеним вожем, да је убије. Два полицијаја су магтили на сваки њен покрет. Али цвеће, воштанице, оргуље, тамјан и измирна — све је то на њу утецало тако, да је заборавила све своје страшне мисли те кад је Сара ушла у цркву, она јој је пољубила ограч. Е тако владари позоришног света морају стрепити атентата.

ИЗДАЈЕ УПРАВА СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА.